

కౌత్త చ రి త్ర ము

(పద్యకావ్యము)

గ్రంథకర్త

‘విమర్శకాగ్రేసర’

కౌత్త భావయ్యచందర్,

కమ్మవారిచరిత్ర, దేవరహస్యలు, కల్పవల్లి,

సంగభూషణీయము, వ్యామోహము,

సగరపట్టాభిషేక నాటకాది రచయిత.

సంగంజాగర్లమూడి,

(గుంటూరు జిల్లా).

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాగితేట్]

డిశంబరు, 1953

[మొ 0 - 8 - 0

పీఠిక

ఆంధ్రదేశమును ప్రాచీనకాలమునుండి యనేక రాజవంశములవారు పాలించుచు వచ్చిరి. అందు 1326 మొదలు 1440 A. D. ప్రాంతమువరకు జరగిన రెడ్డిరాజుల పాలనమత్యంత ప్రతిభావంతమైనవానిలో నొకటి యనుటకు సంశయముండదు. వీరు దేవబ్రాహ్మణుల కగ్రహారాదుల నిచ్చి పోషించిరి, వ్యాపారము వృద్ధి జేసిరి. భాషాపోషకులై యనేక గ్రంథములు వ్రాయించిరి. కళల నన్నివిధముల నభివృద్ధికి దెచ్చిరి. శాస్త్ర వీరి కాలములో యుద్ధము లనివార్యములై దేశము బాగుగా వర్ధిల్లలేదు. వీరు అద్దంకి, కొండ వీడు, రాజమహేంద్రపురి రాజధానులుగా నేరిరి. వీరి చరిత్రను పద్యకావ్యముగ నాంధ్రేహాస పరిశోధక మండలివారి రెడ్డిసంచికలో ముందుగా ప్రకటించితిని. చరిత్రకవిషయము లెంత హెచ్చుగా బ్రచార మొనర్చిన సంతగా దేశభ్యుదయమునకు తోడ్పడునని ధరించుచు, దీనిని మండలివారి పాఠశాలమువల్ల పునర్ముద్రణ గావించుచు, వారికి కృతజ్ఞుడ నగుచున్నాను. దీనిలో చివరగల నక్షత్రమాలికా సీసములు రెండును నూతనముగ జేర్చఁబడినవి. రెడ్డిరాజుల చరిత్ర మాంధ్రలోకమున విరివిగ వ్యాప్తమగు గాక : యని కోరెదను.

ఇట్లు,

గ్రంథకర్త.

విషయ సూచిక

విషయము	పుటసంఖ్య
రెడ్లపట్టుక	౧
చరిత్రారంభము	౨
కొండవీటి ప్రభువులు - దేనటి వేమారెడ్డి	౫
ఆనపోకారెడ్డి	౭
అనవేమారెడ్డి	౯
కుమారగిరిరెడ్డి	౧౧
పెదకోమటి వేమారెడ్డి	౧౩
రాజవేమన	౧౫
రాజమహేంద్ర పురపాలకులు	౧౭
కోరుకొండ రెడ్లచరిత్రము	
మంచికొండ తూనారెడ్డి	
మమ్మడినాయకుడు	౧౮
కాటయ వేమారెడ్డి	౨౦
అనితల్లి - అల్లాడరెడ్డి	౨౨
వీరభద్రారెడ్డి	౨౨
మరికొందరు రెడ్డియోధాగ్రేసరులు	౨౪

రెడ్ల పురిత్రము

రెడ్ల పుట్టుక

౧

రాష్ట్ర కూట వంశోద్భవుల - రెడ్లు లోను
రూఢి పలుచుచు హంపిల - ప్రోరిరెడ్డి
ప్రాపె నొక కాసనందె - పల్నాటిని
రవికులార్పన్నులని పున - కట్టిపరుచు.

౨

మాన్యభేదంబుఁ దాలించి - మహిళాత్రి
గొన్న రాష్ట్రరూట్వంశజులన్న నెవరు ?
రవికులాంతర్గతంబునై రాజుఁజెందు
చంద్రవంశాన్వయులు నగు సాత్కేయు
లందు నుడివెడి కాసనాద్యభిల కృతులు.

౩

పదియునైదు శతాబ్దిపు - ప్రముఖులందు
నాగిరెడ్డియు వేమభూ - నాథుఁ దొరఁడు
దాము రవివంశజుల మని - దానకాస
నములు కిఖియించిరవి ప్రమా - జములు గావె.

౪

ఇంకఁ బ్రాచీను లగు వార - లిట్లె వ్రాసి
రవియు దార్కాణములుగాఁగ - నెరుచు చుండు
మన్మథుల వంశజుల డని - మారసాని
కేతిరెడ్డి కాసనము బ - ల్కడివి సూపె,

౫

సూతసంహితఁ గూర్చిన - జేతసోను
నాథుఁ డధ్యాత్మ రామాను - బము రచించె
మనుఁడు కాదాద పెద్దన - కవివరుండు
రవి శకుల వంశ్యులని రెండు - రెడ్డివరుల.

౬

సూర్యవంశజుఁ డగు ఫిమ - చోడు పుత్రి
వేమ యల్లాడరెడ్డినిఁ - బెండ్లియాడె
చంద్రవంశ హరిహరు పుత్రి - చారుగాత్రి
కొడరెడ్డిని జేవట్టె - గాదె యట్టు
రెన్నొ ధృవపరచెడి రెడ్ల - యినకులంబు.

౭

హరిహరుని మమ్మరాలగు హరిహరాంబ
కొడరెడ్డికి బుట్టిన కన్నె మిన్న
దనరె యల్లాడభూషితి తనయుఁడైన
వేమభూపాలు యర్థగా స్వీకరించి.

౮

అనవేమ రెడ్డిభూషతి
దనయయుఁ బెండ్లాడె చోడరాత్రిపు యక్రీ
కుని సుతుఁని ఫీటుచోడుని
నినకుల సంజాతు - నిట్టి వెన్ని గరిగెనో ? .

౯

అయిన శ్రీనాథ సుకవీంద్రుఁ - డతిఘృకావ్య
ములను హరిపాదజులుగాగ - ముచ్చటించె
మతవిభేదము లందిన - మహిశకులముఁ
దుడకు నాల్గవదంచును విదితపఱచె
వెలుఁగడేమి పూర్వాపర - చరిత్ర అతఁడు.

౧౦

దేశకాలానుగుణ్యులై తేజస్వి
కుదకు శాఖోచశాఖలై చెదరి రెడ్డు
పంట రేనాటి మోటాటి పాకనాటి
మొరసయోధ్యాది నాములై వరలి రితిను.

— చ రి త్రా రం భ ము, —

౧

పదునాల్గు శతాబ్దింబున
పదమూ రత్నబుని నాంధ్రజ్యోతిల మెల్లగా
విదితముశో విభవృంధయి
ముదమున పీఠప్రతాప భూషండేలెగా.

౨

మొన్నత కుసుస్కందాదుచి ముమ్మరముగ
గమ్మదూరాజు సీమల నాశ్రమింప
నెంచి తందోప తండాని ముంచిపడంగ
బోరు లతిభీకరంబుగ బుడమిఁ గలిగె.

౩

ఆ భయంకర రణముల నాంధ్రవీరు
లెంతగా శౌర్యముం జూపి యేవుగొన్న
కుదకు నేకలిలాపురి దురకప్రభుల
తైవశంబయ్యో నేమందు గాంతుహిమ.

౪

ప్రాపయి హిందువు లెల్లరు
కావయ నాయకునిగూడి కలుడుతురకలగా
రాపాడి యోరుగల్గున
స్థాపించిరి రాజధాని చతురత మెరయగా.

౨

అచటి మేటి వనూపడు అల్లనల్ల
నన్ని జాభ్యుదయంబున కానబడిరి
దావకొంపను వెళ్ళుచేరవడు అరిగి
తనను రాహుళ్యుద్ధితై శ్రమల బడిరి.

౩

అపై నేనటి పోయ యగు నిభుండు
పంపరెడ్డిమలందు ప్రాధవముగ
నొక్క వైన్యాధిపతిగాగ నొప్పియుంట
నకని ముతుడగు వేమయ యతిశయమున
వైన్యముల ద్రిప్పి దాటి కృష్ణాన్రవంతి
పూంగిన దాక్రమించె నా పుణ్యమేమొ.

౪

అట్టి హిందూమరత్రాణు ననుసరించి
ధరణికోటను జాలింప తన్ను మల్ల
దాతిపుని నియమించి యుద్ధామకత్తి
రాజ్యమును విస్తరించె పరాతిదయనా
భయము దక్కి ప్రలాపము బైటబడగ.

నందమిది ప్రభువును

దేవని చేమారెడ్డి

సీ. తనవాడచని నద్దంకిగా నొనరించి

హుంగినా దేర నేపుజ్జుమూర్తి

శ్రీరైల పామివ్య కృష్ణానవంధికి

జిత్రసోపానముల్ జెలగజేసె

గల్లులబోయినా నానయంబు గూడ

నిర్మించె నెవ్వారు ధార్మికుడయి

అమరేశ్వరస్వామి కతివక్తి నర్పించె

బంగరు కలశముల్ రంగుమీన

హరివంశ రామాయదాది కావ్యంబుల

గృతినొంది రాశ్వతశ్రీః జడసె

గీ. నగ్రహారంబులుగ జేసి యాతుకూరు

బ్రీతి మంచాల, వరివేరు, సెరవలియును

ద్రాహ్మబోర్తముల కొనంగె భక్తిమీర

ద్రాతనల్లిల్లు లన్నింటి వరుస నిల్పె

దురక రాజులు హరియింపఁ దోలవారి.

౨

శీ. రామమాత్యుడు మల్లివాధుడును మంత్రాంగంబులగా మేలురై

భూమికుంగడు నేర్పుమై నదుపంగాఁ దొల్పారె రాజ్యంబు నం

దేమేమో ఘన దానభర్తృప్రభముల్ హేమాద్రి బండంబునం

దామోదించిప రీతి సర్వవికఁ దా యోరీతుఁగా భక్తిచే.

౩

తనదు నాస్థానకవి శంభుదాసుఁ జేసి

యాంధ్రభాష నెక్కుడు శ్రద్ధ నాదరించి

౨

అచటి మేటి చమూపతు లల్లనల్ల
నన్ని జాభ్యుదయంబున కాసపడిరి
రాచకొండకు వెల్మివీరవరు లరిగి
తడుడు రాజ్యాభిషేకైతై శ్రమల బడిరి.

౩

అట్లై దేసటి పోలయ యను విభుండు
పంటరెడ్డికులీంద్రుడు ప్రాభవముగ
నొక్క నైవ్యాధిసతిగాగ నొప్పియుంట
నతని సుతుడగు వేమయ యతిశయమున
నైన్యముల ద్రిప్పి దాటి కృష్ణాన్రవంతి
పూంగిన దాత్రమించె నా పుణ్యమేమొ.

౪

అట్టి హిందూసురత్రాణు ననుసరించి
ధరణికోటను బాలింప తమ్ము మల్ల
దాత్రిపుని నియమించి యుద్దామశక్తి
రాజ్యమును విస్తరించె పరాతివయము
భయము దక్కి స్రవణంబు బైటబడగ.

—:0:—

చిందవీటి ప్రభుత్వము

దే స టి వే మా రె డ్డి

సీ. తనరాజధాని నద్దంకిగా నొనరించి

హుంగినా దేర నేపుజ్యమూర్తి

శ్రీలైల సామీప్య కృష్ణానవంతికి

జిత్రసోపానముల్ జెలగజేసె

నట్టులహోబలు నాలయంబున గూడ

నిర్మించె నెవ్వాడు ధార్మికుడయి

ఆమరేశ్వరస్వామి కతిభక్తి నర్పించె

బంగరు కలశముల్ రంగుమీర

హరివంశ రామాయణాది కావ్యంబుల

గృతినొంది కాళ్ళతక్కిరిఁ జడసె

గీ. నగ్రహారంబులుగ జేసి యాతుకూరు

ప్రీతి మంచాల, వలివేరు, పెరవలియును

ద్రాహ్మణోత్తముల కొనంగె భక్తిమీర

బ్రాతనల్లిల్లు లన్నింటి వరుస నిల్పె

దురక రాజులు హరియింపఁ దోలివారి.

౨

కా. రామామాత్యుఁడు మల్లినాథుఁడును మంత్రాంగంబులకా మేటలై

భూమీశుంగడు నేర్పుమై నడువఁగాఁ జొల్పారె రాజ్యంబు నం

దేమేమో ఘన దానధర్మవ్రతముల్ హేమాద్రి ఖండంబునం

దామోదించివ రీతి సల్పెవికఁ దా యా రీతులకా భక్తిచే.

౩

తనదు నాస్థానకవి శంభుదాసుఁ జేసి

యాంధ్రభాష నెక్కుడు శ్రద్ధ వాదరించి

కాత్రవిదులను బోపించి శత్రుకోటి
బారద్రోలె దేనటి వేచుపార్థివుండు
ప్రోలిరెడ్డి సుతుండు నా పూంగినాట.

౪

అదిగినట్టి వారి కమితభూదానమ్ము
లొనఁగుచుండి సీమ నిద్దకీర్తి
వరలి దాలె నతడ పరిమిత భూదాన
పరశరామ విరుదు ప్రాభవమున,

౫

చెరువులును బావులెన్నో నచ్చెరువుగాఁగ
సీమలో నిర్మితముజేసి సీమమొప్పు
నచ్చటచ్చట జరివేంద్ర లాదినిల్చి
వ్రజం సౌఖ్యాభి వృద్ధితై పాటవడియె.

౬

అనుజులగు మల్ల రెడ్డియు నన్నరెడ్డి
కొమరుఁ డనపోత రెడ్డియు గూర్పు బావ
మఱఁది నూకయరెడ్డి లో బిలువ నరుల
వేచుభూపాలు పాలన విస్తరిలై.

౭

అనపోతనాయుఁ దాతని
యనుజుఁడు మాధవునిగూకి యని దారసిలగా
ఘనముగను ధరణికోటం
జెనకుచు బారంగద్రోలె సింహసదృశుడై.

౮

కటక భూపాలుడై నట్టి గజపతీంద్రు
డిట్లు లొకమారు దండెత్తి యితనిరాజ్య

మహారింపఁ దలంపఁగా నమిత శౌర్య
సాహసంబున నోడించి సాగనంపె,

౯

పరమపూజ్యాంధ్రలోక తపః ఫలంబు
సీమ నివసించు విబుధాళి నోముపంట
కాపు జనసంఘమునకును గల్పతరువు
నాగనీ పంటకుల మహీ నాథుఁడొప్పె.

౧౦

పంచవింశతి వత్సరాల్ ప్రాభవమున
జగద భీష్టంబుగా భువి సాకి యతఁడు
స్వర్గధామంబు జొరఁగ విక్రాంతిఁ గోరి
రాజ్యంప్రీతి వరించె నా రాజసుతుని
పూజ్య పతియందు నా యనబోత నృపతి.

—:0:—

అన పోతారెడ్డి

సీ మఱిశేక్వరమున నుమాపతికి నొసంగె

నారామభూము లత్యంతభక్తి

శ్రీగిరిలింగంబు శ్రీమల్లినాథలింగం

గంబు నిర్మించి ఖ్యాతిఁ గాంచె

ముకుళపురికా షీజముగనున్న పరదేశ

హృషికేశ్వరముంకముల్ పదలివైచె

రణమునకై వచ్చు ననబోత మాదయ

లను వెల్మవీరుల వెనుక కంపె

దనరాజధాని వద్దంకిని దొలఁగించి

కొండవీడున వెలకొల్పినాడు

గీ॥ కాటరెడ్డియు పల్లమాకయ్యరెడ్డి
 భావుకులు దమ్ముఁ దనవేమపార్థివుండు
 రాజ్యమును విస్తరింప దర్పంబుబూని
 పుడమి బాలించె నాయనపోతనృపతి,

౨

ఒక్క సూర్యోవరాగాన నుక్కుకతను
 పోతభూవతి కోడూర్పు పురవరంబు
 బ్రాహ్మణులకు నల్లెల్లాగాఁ బించి యొసఁగె
 వివిధ దేశాల తనకీర్తి విస్తరింప,

౩

ద్వాదశ వస్త్రాబ్జము లీ
 మేదిని బాఁన మొనర్చి మేటి నృపాజం
 దాదర్శ భూవరుండని
 మోదంబున జనులు బొగడఁ బుణ్యుఁడొప్పెన్.

౪

అనపోత రెడ్డివర్యుడుఁ
 జనినఁ స్వర్లోకమునపు శాశ్వతముగ నా
 యనుజన్ములలో నొకడఁగు
 ననవేమ నృపాజడంత నధిపతియయ్యెన్.

అ న వే మా రె డ్డి

సీ. హేమాద్రి దానచింతామణి రీతుల వ్రత - దానధర్మముల్ వరుస నిలిపె
దనకండ్రిసోదరుల్ దారిజూపగ బ్రాహ్మణ-గ్రహారమ్ముల వచ్చటవట
మన్యనూ పువడూ నిమ్మడిలంక, కొల్లూరు - పెదచెరకూరులఁ బ్రీతినిచ్చె
మామిడిపెద్ద - మాత్యండు మంత్రిగా-జేరి సేయఁగ యశశ్రీలఁగాంచె
రాజమహేంద్రపురంబునువిరవద్యకొల్ప-పుర్యాదిదుర్గముల్ పోరఁగూర్చె

గీ. సింహపురివాళ రాజ్యంబు-జేర్చి యేలె

వెలమన్మవతుల దేశంబు - వీకఁజొచ్చె
వాడవలి ప్రాంతమున దన - ప్రతిభఁజూపి
వినుల సత్కిర్తి పరుడన-వేమ నృపతి.

౨

వేనవేలు సువర్ణముల్ - విరివిగాఁగ
సంస్కృత కవీంద్రులకు చెద-జల్లినాడు
ప్రాకృముద్రాధి పతియయి - వజ్జివరుల
దేశవాణిజ్య సంపదఁ - దీర్చిదిదె
ధీమహితుడగు నా యన-వేమ విభుడు.

౩

ముల్ల గూరమ్మ దేవతకా - మోదమలర
నిలిపి పడిదర గ్రామంబు - పలకలూరు
ముల్లగూరు నొసంగె నా-భోగములకు
దేవతాభక్తిమై జగ-ద్ధితముగాఁగ

౪

సరస సంగీత సాహిత్య - చతురరచన
వివిధకళలాది జేర్గొన్న - వేళ్యలకును,
భూరిదేవాలయములకు - పొలుపు మీర

సర్వ మాన్యంబులిద్ది య-ళంబు గాంచె
వివిధసీమల నా యవవేమ నృపతి,

x

అష్టా దశ వత్సరములు
విష్టపమున నేలుచుం ద్రి - విష్టవతుల్కా
గష్టసుఖంబులఁగాచెను
శిష్టజనోద్ధరిణి సల్పి - చిరకీర్తనుఁడై.

x

మచ్చరము రాజ్యకాంక్షయు - బెచ్చుపెరిగి
వెలమరెడ్డి నృపాచార-చరిముహెచ్చె
నంతదివరము లెన్నియో - యాంధ్రభూమి
గల్గె జయ మెవ్వరికి గాని - గానదిదక.

x

పినవేదగిరి నృపాచారి
వనిలోఁ దెగటార్చిపేర్చి - యనవేముండుకా.
మనసింహతలాది విరుదు
గొనియెం దనవైరివరుల - గుండెలవియఁగకా.

x

ఇట్టి రణరంగముల మధ్య-నేపుమీరి
వెలమనృపతులతో జోరి - భీకరముగ
గడకు సింగయ యనపోత-కాంతువలన
నాజిలో వీరస్వర్గంబు-నందె నితఁడు,

x

ఇమ్మహీనాడు - డీటు లస్తమించినంత
కొమరగిరి యనపోతని-గూర్చినుతుఁడు

రాజ్యభారంబుబావె న - రాతులెల్ల
నతనితో మైత్రిసల్పిరి - చతురుడందు.

—:౦:—

కుమారగిరి రెడ్డి

సంస్కృతభాషా వికారదత వసంత-రాణీయ నాట్యశాస్త్రము రచించె
వింతగావలిసి వసంతోత్సవముల - వసంతరాజనుపేరు జగతిగాంచె
కొమరుడండ్లిగూర్చుండ మనతులా-పురుషదానంబుల బూన్చిసలిపె
ఆవచితిప్పయశెట్టి యథిరదీప్తవంబుల-వస్తువుల్ దేగ వై భవతగొనియె.

గీ. నాణచెజగలు రాజ్యాధి-నాథులెల్ల
దనకు హితులుగనుండఁగా - ధరణినేరె
విషయ విద్యా వివేక - సంజనిత కవికు
మారగిరిరెడ్డి భూపతి - మహితయాకుడు.

౨

ఆపదోద్ధారకుండు నా-వధికదాన
భర్మగుణశాలిగా నొప్పి - తండ్రిబోలి
భోగదేవేంద్రుడని ప్రజల్ - బొగడుచుండ
కొమరగిరి వరునేడేండ్లు-నమతనేరె.

౩

చీచీనాంబరాల గంధ-సింధురమ్ము
వరిమలించెడి కర్పూర-పాదవములు
ఘుమఘుమాయించుచుండ సం-కుమదద్రవము
ఆజీమత్కార సరుణను-హరులు కరులు
దేళదేళాం దెప్పించి-తేజిరిల్లె.

౪

వీమయొప్పగ గాటయి-వేసు నృపతి
విపులరాజ్యంబు రక్షించు - వీరవడుడు
తోడునీడయియుండ నే-కీడులేక
కాంతియుతమగు పాలన - సలిపె నితఁడు.

౫

తనదు ప్రతినిధిగాఁజేసి-దనయనుంగు
సుతుని వీరాన్న పోతభూ-పతిని రాజ్య
హేంద్రపురి నిల్పి రాజ్యంబు-నేలినాడు
దర్పమున గొండవీట నీ-ధాత్రిపుండు.

౬

వీరాన్న పోతవర్య ట
మారుఁడు దనముందె-యెల్ల మరణింపంగఁ
ఆ రాజమండ్రీ రాజ్యము
నేరుపుమై కాటవేమ-నృపతి కొనంగెఁ.

౭

పెంచి పెద్దజేసి - వృద్ధికిదెచ్చిన
పుత్రమరణమునకుఁ - బొగిలిపొగిలి
కొమరగిరియు దనడు - కొండవీటరాజ్యంబు
వారసులకు వదలి - పరముజేసెదె.

౮

వంశముఖ్యుఁడు పెదవేమ - పార్థివుండు
కొండవీటాక్రమింపఁగా - గోరెపంత
కాటవేముఁ దెదిర్చి నం - గరములెన్నొ
సల్పినను రాజ్యలక్ష్మి వ - శంబుగాక
జేరె పెదవేమ పార్థివ - శేఖరునకు.

పెదకోమటి వేమారెడ్డి

విజ్ఞానాభిరమముచేసిరింటి పాలించెఁ-గొండవీడ్చురము నాఖండలువలె
వీరనారాయణ బిరుదాంకుడయ్యె దే-వరకొండ వెల్బులఁ బారఁద్రోలి
యమరుకావ్యమునకు వ్యాఖ్యతానెరచించి-సర్వజ్ఞబిరుదంబునరవిగొనియె
విద్వాంసులందరి ప్రీతిగాగనుచుండి - సంస్కృతభాష యశంబునిల్పె

గీ. పండితుండగువామన - భట్టచేత

సంస్కృతంబున వ్రాయించె - చరితమెల్ల

వేదగిరిరాజు ననిలోప - వెదకిచెందె

వీరుఁడా పెదకోమటి - వేమనృపతి.

౨

శ్రీనాథకవిని విద్యా

స్థానాధిపుఁడేని సర్వ-సంస్థానములకా

మానిత యశోధనమ్ముల

బూనిక నార్జింపఁబంపె - బుధపూజకుఁడై.

౩

గృహరాజసౌధమున బ్ర

త్యహమును వసియించె శిష్ట-తత్వజ్ఞుఁడనకా

ఇహముననే రాజ్యంబున

“నహి” యీనిర్మాణమని జ-నంబులు మెచ్చకా,

౪

పొన్నవలి కనుపూరులు - భూసురులకు

నగ్రహారంబులుగజేసి-ఖ్యాతివందె

ములకలూరును బిందారు-వలియు ముల్ల

గూరమాదేవతకు నిడి - పేరుగాంచె.

పింగమాత్యుడను మంత్రి-శేఖరుండు
 ప్రజ్ఞమై రాజ్య తంత్రంబు - బిజుక మెచ్చి
 చక్రవామ రాందోళిక-చయమువిచ్చి
 యుగ్రహారంబులనొసంగి - ఖ్యాతిగాంచె.

౧

గన్నభూపాలు సత్పుత్రి-కామకల్లి
 సూరమాంబను బెండ్లియై - సుతులగాంచె
 నామె సంతాన సాగరం-బనెడి చెర్వు
 విస్మితముజేసి పేరొందె - ధర్మబుద్ధి.

౨

కదనగాండీవి జగనొబ్బ - గండదాది
 విరుదము లనేకముల్చాల్చి - వెలసు విభుల
 దండయాత్రల నన్నిటి - దరిమికొట్టి
 నిలిసె సీరెడ్డి రాజ్యము - నిపుణుడగుచు.

౩

ఫిరోజిషాయను గుల్బర్గు-ధరణి విభుడు
 దనకు వెచ్చెలియై సాయ-మొనరఁజేయ
 వీరవరుడయి కాటయ-వేముతోడ
 రావకొండది ప్రభుతో-రణములెన్నో
 నల్పె జయలక్ష్మి యెవ్వరి - సరకు గొనదు.

౪

వేదగిరిరాజు జంపిన - విధమెఱింగి
 పీకమై లింగయనపోత - విభులురేగి
 ఘోర రణముల నల్పి దుర్వా-రముగను
 దుదకు పెద వేమ భూపాలు - ద్రుంచికందు
 రాచవేమ సుతుండంత - రాజ్యమందె,

గుడియు బ్రాహ్మ మొక్కటి - గోపురాలు
ముల్లగూరమ్మ దేవత - మోదమంద
విశ్వమోహనముగఁ గట్టె - వేమ విభుఁడు
ముల్లగూరునఁ బ్రజలెల్ల - నుల్లసిల్ల.

—:౦:—

రా చ వే మ న

నాల్గవర్షంబు లేలెను - నాల్గు చెఱఁగు
లెట్టిపాలన సల్పెనో - యెఱుకవడదు
రాచవేమన కొండవీ - త్రాజ్యమందు
భూరి సంతాన సాగరం - బునకు కాల్య
యొందు విర్మించి విభాతి - నొందె నతఁడు.

౨

రాచకొండ నృపాలురు - రణము నందు
దేవతా భగ్గ మొకదాని - దెచ్చి యుండ
వైరి లింగయ కేమని - పలుకు మనెనె
నందిపోత కఠారి శ్రీ - నాథ సుకని
బంపి తెప్పించు బొక కార్య - భరము బూనె,

3

ప్రజలకి వేమవర్యుని - పాలనంబు
నచ్చలేదండ్రు వన్నులు - హెచ్చుకతన
నా యసంతృప్తిగల యట్టి - యల్పఁ దొకఁడు
బలిజపొరము యెల్లన - తులువబుద్ధి
వెనుకగాఁ జొచ్చి యా విభుఁ - డునిమెనఁట.

ఆ రాచ వేమ నార్యుని

గాతాశ్చందమ్ము - చంద్రుగా వేమకవిన్

ధారుణి యోగీశ్వరుఁడయి

కారణజన్మ కవి యనగ - ఖ్యాతివహించెన్.

౫

పడునేడు శతాబ్దంబున

దుది నితఁ డుండెనని - వండితులు కొందఱు బ

లెక్కెద రీతని పద్యంబులఁ

జదివి విమర్శించి వారి - చాతుర్యమునన్.

౬

తన సుధామధురౌక్తులఁ - దప్పఁ బ్రజలఁ

గన్నడిన రాళ్ళపై నెల్లఁ - గవిత వ్రాసి

శిలలఁ బలికించి గీతాల - విలిపె నంద్రు

వేమసుకవీంద్రుఁ డెంతని - విమతి సేతుఁ

బరుసవేదిని గాంచిన - పరమయోగి.

౭

పూజ్యమౌ కొండవీటి సా - మ్రాజ్యమెల్ల

తైవశంబయె మెల్లన - దేవరాయ

నరపతికి రెడ్డి రాజ్య - వినాశనంబు

జాలవశమున గల్గుట - గానుపించు.

౮

కాకతీ యాంధ్రరాజ్యంబు - కలిమిదగ్గి

రెడ్డి రాజ్యంబు శతవత్స - రములు చెల్లె

గాలచక్ర పరిభ్రమ - రాల దెలియ

గాఢముం దాట నేరికి - గాదుగాని.

దేవ. బ్రాహ్మణ, విద్యావి - దేశవణిజ
సంపదంబెల్లఁ గాపాడి - పెంపుజేసి
కీర్తిఁ గొన్నారరీరెడ్డి - నృపతురెల్ల
నాండ్రలోకంబు హర్షించ - ననవరతము.

౧౦

ముష్కర తురుష్క పాలన - మునకు రోసి
యాండ్రదేశంబునకు గొప్ప - యానకట్ట
గాఁగనీరెడ్డి రాజ్యంబు - గ్రాలుచుండ
తురకవాహిని రాకుండఁ - దొలఁగెనపుడు

౧౧

కొండపిటిదుర్గ కోటలు పేటలు
పాడుపడిన విపుడు - జూడఁగఁము
అచటగానఁబడెడి - యఖిలవస్తువులందు
పూర్వవైభవముల - పోలువు దెలియు.

—:0:—

రాణ్యహేంద్రరెడ్డి పాలకులు

వదియునాల్గు శతాబ్దంపు - ప్రాభవమున
నాండ్ర హిందూ సుధత్రాణు - దైన పితవ
గావస్థపతి గోదావరీ ఖండమునకు
తనదుతోబుట్టు నల్లుని - దర్శకారి
మంచికొండ కూనారెడ్డి - నెంచియెంచి
కోడకొండనేలుమటంచు - గూర్చిబంచె.

కోరుకొండకుబోయి యా - కూనరెడ్డి
 దుర్గమొక్కటి నిర్మించి - తురకభయము
 నడచి పాలించెనంతట - నతని సుతుఁడు
 ముమ్మడింద్రుఁడు రాజయి - ముదముఁగొలిపె.

ముమ్మడి నాయకుఁడు :

3

అంగరసీమయు - శాంగలు నాట్సను తురవాటిసీమయు - గోనసీమ
 కొల్లాముసీమయు - గోదావరీనదీ సారభూఖండాం - జనులనేగ
 బూనియు నిజరాజ - ఛాని కోర్కొండను నిలిపి, శత్రులనెల్ల - సులిమివైచి
 తిమ్మిప్పసింహనాలయముకోర్కొండను - గట్టించి రెండూళ్ళ - గానకవిచ్చి

ముప్పదేడులు రాజ్యంబు - మోదమునను
 తేసి సత్కిర్తి వార్జించె - చెఱవుమెగయ
 మంచికొండకూనారెడ్డి - మావ్యసుతుఁడు
 ముమ్మడింద్రుడా ప్రభువర్య - బొగడ దరమె,

౪

జ్ఞాతివైరంబు బూనక - నీతిదమ్మఁ
 సింగవృత్తిని గన్నయకా - చేతిక్రింద
 నుంచి పరిపాలనం బిచ్చి - శాంచెఁగీర్తిఁ
 బ్రాత్య ప్రేమంబు జూపిన - రాజనంగ,

౫

వీరికాలమునకు - బోరులుపెచ్చైన
 వెల్మి వీరవరులు - భీమపురివి
 గాప సార్వభౌము - గదిసి దోర్నలమున
 హతముతేసి రంత - నాహవమున,

ప్రజ్ఞాన మతాను రక్తిని - ప్రభుఁడుఁగఁ
దై పరాశరభట్టను - యార్యునకును
దనదు రాజ్యము నందామ - శంబు వృద్ధి
గాఁగఁ జేసెను సత్కీర్తి - కాముఁడగుచు.

౭

పంచ పాండవులను రీతి - గాంచె నితఁడు
పుత్రసంచకమును జనుల్ - బొగడుచుండ
నగ్రజుఁడు కూనరెడ్డియు - నన్నరెడ్డి
వరుసఁగాటమరెడ్డియఁ - ధరణిపతులు.
నతని తర్వాత చాలించి - భ్యాతి గనిరి.
కూనరెడ్డి సుతుండంత - గోరుకొండ
నేలె ముమ్మడిరెడ్డియు - నేర్పుమీద.

౮

దేవతాసౌధ నిర్మాణ - దీక్షఁబూని
వాని బోధింప భూముల - దానమిచ్చి
తండ్రిఁబోలిన తనయులు - దారులనెడి
యశము నార్జించి నారీ-యవనిపతులు.

౯

వీరి జాడపిదప - నేరికిదెలియరా
దొక్క వేళనందె - స్రుక్తిసారా
యైన గొండవీటి - యధిపతి యనబోత
విభుని పాలనంబు - వెలిగె నిచట.

౧౦

ఆతని పాలనమున - కడ్డుదగిలి భక్తి
రాజు మొదలుగాఁగ - బ్రభువతంసు

లాక్రమించినంత - నా రాజ్యభాగంబు
విడచిపెట్టి కొండ - వీటినేలె.

౧౦

కొండవీటి రాజ్య - కు సలయపతియన
వేమ నృపతి మరల - వీర వెడల
కోడుకొండలోని - కోటలం గూలిచి
సీమ లేకముగను - జేర్చి యేలె.

౧౧

అతని పిమ్మట కొమరగి - ర్యాజ్యనృపతి
కైవశంబయె రాజ్యంబు - క్రమముగాను
కాటరెడ్డి వేమారెడ్డి - భృతిబడసి
యాప్తబంధువై - పాలన మంత జరుప.

౧౩

కాటయ వేమారెడ్డి :

కొమరగిరి నరనయ్యని - నూర్చి బల్లి
రాజ్యహేంద్ర రాజ్యంబున - బ్రతిభ వడసి
వీరనయ్యడు కాటయ - వేమనృపడు
పాలనమొనర్చె నచ్చటి - ప్రజలు మెచ్చ.

౧౪

కొమరగిరికి సామంతుడై - కొన్ని యేడ్లు
కొన్నియేడ్లు స్వతంత్రుడై - కోర్కెమీర
దీక్ష ముప్పదివత్సరాల - తెరిపిలేక
యేతినాదెల్ల నృపతుల - నే పడంచి.

౧౫

సీ! వింధ్యాద్రిమొదలుగా - వివిధప్రదేశముల్, సింహాద్రివరకును-జేర్చియేలె
పాలకొలను సర్ప - వరము ద్రాక్షలామ, దేవాలయంబుల - దీక్షగనియె

వీరుడై కోసుటి - పెదవేమలూపాచ, రజమున నెదిరించి - రాజ్యమేలె
సంస్కృత విద్యాని - కారదుడై కాళి, దాసకృతములకు - బ్రాసెవ్యాఖ్య
గజవతులతోడ వైరంబు - కితన నెన్నొ
కదవముల్ గల్గినను లెక్క - గనక పోరె
నొర యల్లాడరెడ్డి సా - య వడనేలె
విపుల రాజ్యంబు కాటయ - వేమనృపతి.

౧౬

రాజ్యహేంద్రమున మా-ర్కండేశ్వరులను బ్ర, తిష్ఠింపఁగాఁజేసె - దేవిచేత
గోసవరంబును - గోపివాళస్వామి, కర్పించి భక్తిచే - భ్యాతి నొందె
నొదిలార్యాదుల - కగ్రహారములిట్టి, బ్రాహ్మజోత్తములందుఁ - భక్తి జూపె
మల్లవరంబును - మహితాగ్రహారంబు, నరసింహవండితు - నకు నొసంగె

ఫిరోజీషా వెల్మవీరులు - వీర తోడ
సాయపడనన్నె చోడుని - సంగరమున
గుండుగొలను ప్రాంతమ్మున - గూలె నకట
కడకు గజరావుతిప్పని - ఘాత బలిమి.

౧౭

కాలగతిదప్ప నెవరికిం - గాదు గావ
నపుడె కాటయవేముని - యాప్తపైన్య
దశనహస్రంబు భీతిల్లి - తారసిల్లె
జాలకను నన్న దేవుని - శరణుజొచ్చె.

౧౮

ఎంతకాలము జరగెనో - యిటు మరల
రేగి దొడ్డయ యల్లాడ - రెడ్డి నృపతి
యన్న దేవుఁబయించి రా - త్యాధిపతిగఁ
గొమరగిరి నాముఁబ్రభుపుత్రుఁ - గూర్చి నిలిపె.

అతడు గొన్ని నెలలె - యవని బారింది స
 ద్దతికి జేరినంత - నతని యనుజ
 యమల గుణగుణాంబ - యని తల్లి కైవళ
 మయ్యె రాజ్యలక్ష్మి - నెయ్య మొప్ప.

అల్లాడ రెడ్డి

అల్లాడరెడ్డి భూపుం
 డల్లన నామె వ్రతినిధిగ - నవనీకుండై
 చెల్లించి తనడు దర్పం
 జెల్లెడలఁ బడేండ్లు - రాజ్యమేలెన్ వీరన్.
 ౨౦
 జనవిభుని పుత్రులందున
 నని తల్లికి నీడుజోడు - నా నొప్పయశో
 ధనమూర్తి వీరభద్రుం
 డని తల్లిం బెండ్లియాడి - యధిపతి యయ్యెన్.

వీరభద్రా రెడ్డి

చిల్కనరసుదాక - జెండాడి శత్రు వీరులను, జయస్తంభములను నిలిపె
 తానుదేవుఁజయించి - ప్రబలాధిపతుడై బొంబాయరగఁ గళింగ - భూమినేలె
 తెలుఁగుబాసకువన్నెదెల్చిన శ్రీనాథ, కవిచేతఁ గృతినొందె - గావ్యములను
 కలచి, పంచాలాను-కాశీ శ్రీగిరులందు, స్వామిని సేవించి - భూములొనఁగె

గీ. పరహితాచార్య వైద్యుని - పటిమఁగాంచి
 కలువచేరను గ్రామంబు - గాస్కనిచ్చె
 పట్టమహిషియొయని తల్లి - వాక్కు నిలిపి
 వీరభద్రాస్వపుండు వి - వేకళారి,

జ్యేష్ఠసోదరుడగు వేమ - నృపతి తనకు
దోడునీడయి రక్షింప - దొడ్లభూవుఁ
డన్నరెడ్డియు ననుజాలు - వన్నెదేఁగ
రాజ్యమేలెను వీరభద్రా - నృపుండు.

౨౪

ఈ నృపాలుని సామంతుఁ - డెన్నఁ దగిన
వానిరెడ్డి కులీంద్రుడై - వరలు వాడు
పోతవిభుఁడెన్నో దేవళాల్ - త్యాతి నిల్పె
వీరికాపురమందున - విమల భక్తి.

౨౫

తాళ వృక్షంబు లచ్చరి - దక్కువైన
నాల్గరిక్షరి దెప్పించి - నాటె నితఁడు
కమ్మవంశమునందున - మనయకుండు
మన్నె దేవేంద్రుడని జను - లెన్నుచుండ.

౨౬

ప్రజల సౌఖ్యాశీతి - పాటుబడుచునుండ
వెలమ విభుల్లగు లింగయ - వీరవరుడు
రణమొనర్పఁగ దన బలా - క్రమముఁజూపి
వీరసర్గంబు నొందెనా - వీర నృపతి.

౨౭

ఆంధ్రజనులకు సంతాప - మతికయిల్ల
రాణ్మహేంద్రపురంబున - రిద్దరిఁజ్య
మస్తమించెను వీరభద్రానృపుండు
బ్రాహ్మణుల నాహవంబున - బాసినంత.

రెడ్డి, వెళ్ళి నృపాచర - రడ్డికంటె
 యాండ్రభూమిని స్థిరమయి - యెరర కున్నె
 యొంగొరులకును వైరంబు - అదృవిల్లి
 యతిశయిల్లి వారల పుట - మార్చకున్న.

మరికొందఱు రెడ్డియోధాగోసరులు

(నక్షత్రమాలికలు)

సీ, జాగ్గూరికాననోద్దండుఁడయ్యెను మార : సానికేతయరెడ్డి - జననుతుండు
 జల్లిపల్లిని వీరసర్పంబునొందిన : గోలిమల్లారెడ్డి - కోవిదుండు
 శౌంసాహసుఁడయ్యె జల్లిపల్లిని రావుపురపు మల్లారెడ్డి - పుణ్యమూర్తి
 యుద్ధరంగమునండు నుద్దండుఁడగువిని, కొండమారారెడ్డి - దండినృపతి
 వీరాధిపీరుఁడై - బోరులునల్పె కుం : ట్లూరిమారారెడ్డి - శూరవరుఁడు
 వెలమలతో నాడి-విహరించెమలచముకొండమాచారెడ్డి - దండినృపుఁడు
 నప్తమాదీయములు - నమకబాలించెను : చెర్ల భీమారెడ్డి - చేనకాఁడు
 జలిపల్లిక్షేత్రాన - చలముజూపించెపో : లూరి పోలారెడ్డి - వీరవరుఁడు
 అనుమనుగల్గున-ఘనులైన జేయూరి, పోలిరెడ్వంకజుల్ - పుణ్యవరులు
 జల్లిపల్లిని మేటిసమరాన బోరెను : నొరగిర్నారయ - నామరెడ్డి
 గణపవరంబున-గణుతిక్కినవాఁడు : కోనకోటారెడ్డి - మానధనుఁడు
 అనపోత మాదన-లను వైరులనెదిర్చి, బండికాటారెడ్డి - పటిమజూపె
 రణరంగమునబోరి-రాజులైన మంగిపూడి యమ్మడిరెడ్డి-పురుషవరుఁడు
 అతిసాహసంబున-నాజిబోరిన క్రొత్తకొండకొండెడ్డియీ - కులమువాఁడె
 హంపిలోబేరొంది-యధికారములనల్పె : పొందజగదాళ పోలిరెడ్డి
 రాజమహేంద్రాన - రాజించె నచ్యుత : నరపాలు సామంత - నాగిరెడ్డి

కామినేన్వంశజుల్ - కామమల్లారెడ్లు । బిక్కవోలున నేలి - పేరుగనిరి
రంగనాథునిపేర - రామాయణమువ్రాసె । పూనికతో గోన - బుద్ధరాజు
గార్లప్రాంతంబునగణుతిగాంచినవాడు । రేచెల్లబొప్పయ-నృపతివరుడు
మారయసాహిణి క్రి - రామభక్తుడై । భాస్కరకవి కృతి - భర్తయయ్యె
సర్పవరంబున స్వామిని - పేవించి । గోలిసోమారెడ్డి నేం - నొనగె

గీ. ఎందఱెందరొ భువిబాసి - యేగినారు

వాణినందరి దెలియఁగా - వశమె చువకు

కీర్తికాయులు వారి నం - కీర్తనంబె

యభ్యుదయకారియై యొప్పు - నయ్యు చువకు.

సీ. సర్పవరంబున - స్వామికి వనమిచ్చె । బూరికై చర్ల - కయ్యోలురెడ్డి
కోటిరెడ్డిమహిళ - కొడుకు పెద్దారెడ్డి । బృందావనముపేసి - పేరుఁజెందె
రామేశ్వరునికిచ్చి - భూమిని పలికాడ । తమ్ములిదోడయ - దాతయయ్యె
మాన్యుడై భూదాన - మహిమచే విలసిల్లె । ప్రియపుత్రుఁడితనికి పెద్దిరెడ్డి
రాజకాసవికుడై - రాజిల్లె మధురాంత । సూరసరెడ్డివి - శుద్ధగుణుడు
పాలకొల్లునస్వామి - భజియించిపేవించె । మధురాంతకులజుడొ - మదిరెడ్డి
గణపవరంబున - గట్టెదేవళమొండు । భోగది ముప్పన్న - భూరియకుడు
రామేశ్వరునినిల్పె - రహిముప్పవరమునమహివంతవంతుడొ - మల్లిరెడ్డి
కాకతిరుద్రుని - గట్టి సామంతుడై । పొల్వారె నాగయ - బొల్లిరెడ్డి
యాటూరురామన్న - పేటలో గుడికట్టె । మాన్యుండు సామంత - మల్లిరెడ్డి
కలవదానమొసంగి - వ్యాతిగాంచెనుదోస । పాటిరుద్రయదేవ - భవనమునకు
కాంచీపురపురాజ్య - గర్వంబడంచెను । రేచెల్ల బమ్మయ - రెడ్డివరుడు
మంధస్యగుండయన్ - మర్దించిపేరొందె । కాటయకాముండు - మనయకురు
దొంతివంశీకులు - దోర్నయకులైరి । వీరవ్రతావ పు - ధివతియంద
గణుతికెక్కినవాడు - గణపతిదేవని । సామంతరేచెల్ల - నామిరెడ్డి
కాటయమల్లయ - కామయరెడ్డులు । వైన్యాధికారులై - మాన్యులైరి

కడలునాటిని బేరు - గాంచిన ధీరుడా । కాలానముంజేటి - గంగిరెడ్డి
 గణపతిదేవుని - కాళింగయాత్రచే । రుంగంచె రేచెల్ల - రుద్రరెడ్డి
 వీరప్రతాపతే - బోరు ముస్లిములపై । బోరువంబునుజూపె - బసివిరెడ్డి
 చాగిదోరయరాజు - సామంతుడై గంధ । సిరివంశసూరవ - వరుడు నెగడె
 వీరభద్రదేవుని - వెలయించిమించెను । ఖ్యాతిచే ముతసాని - కాటరెడ్డి
 సర్వసైన్యాధ్యక్ష - నిర్వాహయకమండ । రేచెల్ల గణపతి - రెడ్డికుండ
 వీరభద్రరెడ్డినృపతి - రాజేగనుండి । యనితిల్లిత్యాగియై - యశముగాంచె
 అల్లాడవేమస్వి - పాచునిపత్నియై । జియ్యసానమ్మ రం - జిలె జగతి
 రావూడ నేలిన - రామవరెడ్డియై । గవ్వలబోపించి వి - ఖ్యాతి గనియె
 ముప్పివల్లివంశ - భూపుండు సోమయ । గద్వారాజుగా - గణనకెక్కె
 వనపర్తి, యాత్మకూ - ర్మునగానసంస్థాన । పాలకులీ రెడ్డి - వంశ్యులుగద
 గీ దానకేజురు యోధులు - ధరిణి నృపులు

యెండతెందరో నుండి రీ - చందమునను
 దేశహిత భక్తియుక్తులై - ధీరులగుచు
 వారినందఱి దెలియంగ - వశమె మనకు
 వారి సత్కార్యదీక్షయే - వలయుగాని.

—:౦:—

గ్రంథము

మనోహర సంఖ్య

1-6-6

— స వ రణ లు —

సంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
9 - 6	పద్యకావ్య	— పద్య
4 - 2	పింగ	— పింగవా
13	నిలిపె	— నిలిపె
5 - 14	మనెను	— మనెనొ
6 - 21	కాల	— కాల
7 - 14	నల్లుని	— నియ్యంకు
20 - 15	వరుడు	— వరుడు
22 - 10	బడేడు	— బడేడు
23 - 15	విభునగు	— విభుడగు

